

Sivistysvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Tiedonanto eurooppalaisesta korkeakoulustrategiasta ja ehdotus neuvoston suosituksiksi korkeakouluyhteistyölle

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Tiedonanto eurooppalaisesta korkeakoulustrategiasta ja ehdotus neuvoston suosituksiksi korkeakouluyhteistyölle (E 12/2022 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- opetusneuvos Kaisu-Maria Piironen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen Akatemia
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio julkaisi 19.1.2022 ehdotuksen neuvoston suosituksiksi siltojen rakentamisesta vaikuttavalle eurooppalaiselle korkeakouluyhteistyölle (COM(2022) 17 final). Samaan aikaan julkistettiin komission tiedonanto eurooppalaisesta korkeakoulustrategiasta (COM(2022) 16 final).

Komission tiedonanto eurooppalaisesta korkeakoulustrategiasta

Komission tiedonannot eurooppalaisen koulutusalueen toteuttamisesta vuoteen 2025 mennessä sekä eurooppalaisen tutkimusalueen toteuttamisesta korostavat, että monikansallista korkeakoulujen välistä yhteistyötä tulee vahvistaa nuorten, elinikäisten oppijoiden ja tutkijoiden ajantasaisen osaamisen kehittämiseksi. Yhteistyön lisääminen valtavirtaistaa koulutuksen ja tutkimuk-

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2022 vp

sen huipputasoa, joka lisää eurooppalaisten korkeakoulujen houkuttelevuutta ja globaalia kilpailukykyä.

Eurooppalainen korkeakoulustrategia tähtää korkeakoulujen sopeutumiskyvyn lisäämiseen muuttuvissa olosuhteissa sekä panostukseen Euroopan elpymisessä ja sopeutumisessa. Strategia rakentuu eurooppalaisen korkeakoulualoitteen ensimmäisille kokemuksille.

Komissio esittää 2024 puoliväliin mennessä saavutettavaksi strategian neljä avaintavoitetta:

- korkeakoulutuksen ja tutkimuksen EU-ulottuvuus vahvistuu
- korkeakoulut toimivat eurooppalaisen elämäntavan majakoina
- eurooppalaiset korkeakoulut toimivat muutosajureina vihreässä ja digitaalisessa siirtymässä
- korkeakoulut ohjaavat EU:n globaalia roolia.

Komissio nostaa esiin neljä lippulaiva-aloitetta, joilla eurooppalaista korkeakouluyhteistyötä voidaan tukea:

- Eurooppalaiset yliopistot -aloitteen allianssien lisääminen: laajentaminen 60:sta eurooppalaisesta korkeakoulusta yli 500:n
- Eurooppalaisten korkeakouluallianssien lainsäädännön luominen: pilotointi vuonna 2022 Erasmus+ -ohjelman alla
- Yhtenäinen eurooppalainen tutkinto: ensimmäisten askelten pilotointi vuonna 2022 Erasmus+ -ohjelman alla
- Eurooppalaisen opiskelijakortin yleinen käyttöönotto: eurooppalaisen opiskelijatunnisteen käyttöönotto kaikille opiskelijaliikkuville vuonna 2022 ja kaikille korkeakouluopiskelijoille 2024 puoliväliin.

Lisäksi komissio aikoo tarkastella vuonna 2023 neuvoston suositusta laadunvarmistuksen eurooppalaisesta yhteistyöstä korkeakoulutuksessa eurooppalaisen laadunvarmistus- ja tunnistamisjärjestelmän kehittämiseksi, raportoida vuonna 2022 neuvoston suosituksesta automaattisen yhteisen tukintojen tunnistamisjärjestelmän käyttöönotosta sekä tehdä ehdotuksen neuvoston suositukseksi siltojen rakentamisesta eurooppalaisen korkeakouluyhteistyön vahvistamiseksi.

Komissio esittää, että MFF-kauden ohjelmien välitarkastelussa kehitetään investointipolku, joka hyödyntää alueellista ja kansallista rahoitusta sekä EU-instrumentteja. Komissio pyytää jäsenmaita etsimään mahdollisuuksia eurooppalaisten yliopistoallianssien kansalliseen rahoitukseen, kehittämään riittäviä rahoitusmekanismeja korkeakouluille ja tukemaan alat ylittäviä rahoitusohjelmia.

Komissio ehdottaa perustettavaksi vuonna 2023 eurooppalaisen korkeakoulutussektorin observatorion, joka tekee tuloseurantaa eurooppalaisen korkeakoulutuksen strategian vuosittaisen etenemisen arvioimiseksi.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2022 vp

Neuvoston suositus siltojen rakentamiseksi vaikuttavalle eurooppalaiselle korkeakoulu yhteistyölle

Komissio nostaa esitykseen neuvoston suosituksiksi toimenpide-ehdotuksia eurooppalaisesta korkeakoulustrategiasta huomioiden subsidiariteettiperiaatteen, instituutioiden autonomian, akateemisen vapauden ja kansalliset olosuhteet. Jäsenmaiden tulisi yhteistyössä sidosryhmien kanssa:

- testata mahdollisuutta luoda eurooppalaisten yliopistojen alliansseille yhteistä oikeudellista asemaa
- rakentaa yhteisiä eurooppalaisia koulutusohjelmia ja tutkintoja, myös poikkitieteellisiä toimia
- mahdollistaa korkeakouluille innovatiivisten yhteisten monikansallisten, innovatiivisten koulutustoimien kehittäminen, kuten esimerkiksi opiskelijavalintamenettelyt ja hakumenettelyt, eurooppalaisen opintosuoritusten ja arvosanojen siirtojärjestelmän ja Euroopan laadunvarmistusjärjestelmän hyödyntäminen ja aikaisemmin opitun tunnustaminen
- tukea liikkuvuuden sisällyttämistä monikansallisiin koulutusohjelmiin
- sitoutua eurooppalaisten yliopistoallianssien kestävään rahoitukseen
- edistää instituutioiden autonomiaa
- vahvistaa luottamusta yhteisiin koulutusohjelmiin ulkoisella laadunvarmistuksella ja akkreditoinnilla
- sitouttaa opiskelijoita ja tutkijoita enemmän mukaan korkeakoulujen monikansallisen yhteistyön hallintaan
- tukea laadukasta yhteistä virtuaalioppimista.

Valtioneuvoston kanta

Suomi katsoo, että uskottava ja vahva koulutus-, tutkimus- ja innovaatiopolitiikka EU-tasolla on investointi koko EU:n tulevaisuuteen. Inhimillinen pääoma on Euroopan tärkein voimavara. Suomi pitää korkeakoulutuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan synergioiden edistämistä tärkeänä. EU:n strategiseksi tavoitteeksi tulee ottaa eurooppalaisen koulutuksen ja tutkimuksen nostaminen maailman parhaaksi. Tämä edellyttää koulutusinvestointien lisäämistä ja koulutussektorin EU-yhteistyön nostamista uudelle tasolle. Tarvitaan myös tiiviimpää yhteistyötä elinkeino- ja teollisuuspolitiikan, tutkimus- ja innovaatiopolitiikan sekä koulutuksen ja osaamisen kehittämisen välille. Suomelle on tärkeää, että aloitteissa huomioidaan kaikki yliopistot ja ammattikorkeakoulut. Aloitteiden taustalla oleva Eurooppalaiset yliopistot -aloite kattaa sekä yliopistot (universities) että ammattikorkeakoulut (universities of applied sciences).

Suomi kannattaa aloitteissa esitettyjä tavoitteita. Esitetyt keinot tavoitteisiin pääsemiseksi ovat kuitenkin vielä epäselvät, ja siksi niihin on haasteellista ottaa kantaa.

Eurooppalaisen korkeakoulustrategian esitykseen korkeakoulusektorin yhteistyön viitekehyksen rakentamisesta Suomi suhtautuu varauksellisesti.

Suomi yhtyy komission näkemykseen siitä, että yhteisten eurooppalaisten arvojen — ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vapaus, demokratia, tasa-arvo ja oikeusvaltio — tulisi olla korkeakoulujen yhteistyön perustana. Samalla Suomi painottaa, että korkeakoulut ovat autono-

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2022 vp

misiä toimijoita, jotka vastaavat koulutuksen ja tutkimuksen sisällöistä sekä toimintansa kehittämistä.

Globaalissa kilpailussa pärjävien huippuyliopistojen luomiseksi on vahvistettava verkostomaisia eurooppalaisia korkeakouluja. Valtioneuvoston EU-selonteossa todetaan, että Euroopan koulutusalue tulee saavuttaa vuoteen 2025 mennessä poistamalla liikkuvuuden ja yhteistyön esteitä ja parantamalla jäsenmaiden koulutusjärjestelmien yhteentoimivuutta. Suomi tukee komission tavoitteita tämän päämäärän saavuttamiseksi. Suomi katsoo, että verkostomaista koulutus- ja opetusyhteistyötä tulisi vahvistaa mahdollistamalla paremmin esimerkiksi koulutustarjonnan hyödyntäminen rajat ylittäen.

Suomelle on kuitenkin epäselvää, mitä komissio suositusehdotuksessaan tarkoittaa yhteisillä eurooppalaisilla tutkinnoilla. Suomessa korkeakoulututkintoon johtava koulutus voidaan järjestää jo nyt kansainvälisenä yhteistyönä. Tutkintoon johtava koulutus voidaan järjestää myös yhteen tai useampaan tutkintoon johtavana koulutuksena yhdessä yhden tai useamman suomalaisen tai ulkomaisen yliopiston/ammattikorkeakoulun kanssa. Suomi suhtautuu varauksellisesti suosituksessa ehdotettuun Euroopan tason korkeakoulujärjestelmän kehittämiseen ja katsoo, että painopiste tulee olla eri järjestelmien välisen yhteentoimivuuden kehittämisessä. Suomi korostaa, että sisällölliset tavoitteet korkeakouluyhteistyössä ovat tärkeämpiä kuin uusien hallinnollisten rakenteiden kehittäminen.

Suomi tukee ajatusta siitä, että korkeakouluyhteistyön syventäminen vahvistaa globaaleihin haasteisiin vastaamista sekä vihreän ja digitaalisen siirtymän toteutumista. Suomi kannattaa vahvistuvan Erasmus+-ohjelman täysimääräistä hyödyntäystä koulutuksen, osaamisen ja liikkuvuuden edistämiseksi.

Suomi näkee myös tervetulleena yhteisten digitaalisten mahdollisuuksien lisäämisen koulutuksessa ja tutkimuksessa. Suomi korostaa kuitenkin korkeakoulujen autonomiaa ja akateemista vapautta, ja painottaa Bolognan prosessin yhteydessä jo tehtyä yhteistyötä ja prosessiin liittyvien instrumenttien luonnetta koko mannerta koskevana. Suomi painottaa, että korkeakoulut ovat aina osa kansallista koulutusjärjestelmää, jolla on oma lainsäädäntö ja rahoitusmallit.

Jäsenmaat rahoittavat korkeakouluja omien rahoitusmekanismiensa kautta. Jäsenmaiden kansallista korkeakoulurahoitusta ei tule kytkeä EU:n monivuotisen rahoituskehityksen kautta tapahtuvaan Eurooppalaiset yliopistot -aloitteen tai muiden korkeakouluallianssien rahoitukseen. Suomi korostaa olemassa olevien EU-rahoitusinstrumenttien synergian hyödyntämistä korkeakouluyhteistyön tukemisessa.

Lähtökohtaisesti Suomi pitää hyvänä mahdollisten esteiden poistamista ja jo sovittujen sitoumusten toimeenpanon vahvistamista syvemmän koulutus- ja opetusyhteistyön kehittämiseksi. Suomi on kuitenkin epäilevä sen suhteen, miten suosituksessa ehdotettu yhteinen oikeudellinen asema tai yhteinen eurooppalainen tutkinto vastaavat tähän tarkoitukseen.

Suomi tukee systeemistä eurooppalaisen korkeakouluyhteistyön kehittämistä sekä Eurooppalaiset yliopistot -aloitteen allianssien osalta että laajemmin. Aloitteen allianssit ovat yksi yhteistyön muoto, mutta ei kuitenkaan ainoa. Suomi pitää tärkeänä läpinäkyvää seurantaa ja tietoa euroop-

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2022 vp

palaisten korkeakouluallianssipilottien kokemuksista Euroopassa verkostomaisen korkeakoulu-yhteistyön kehittämisen tueksi.

Suomi tukee opiskelijoiden ja tutkijoiden osallistamista korkeakoulu-yhteistyön hallinnoinnissa. Jäsenmaat ovat sitoutuneet Bolognan prosessissa perusarvojen, kuten opiskelijoiden ja henkilöstön osallistumiseen korkeakoulujen hallinnointiin. Suomi näkee, että tätä sitoumusta olisi hyvä aloitteissa korostaa.

Suomi tukee instituutiolähtöistä laadunvarmistustapaa. Suomi ei kannata uusien raportointijärjestelmien tai hallinnollisten rakenteiden luomista ja suhtautuu varauksellisesti erillisen korkeakoulutuksen observatorion rakentamiseen. Neuvoston suositusten tulisi aiheuttaa mahdollisimman vähän hallinnollista taakkaa jäsenmaille.

Suomi pitää tärkeänä, että Eurooppaan luodaan toimivat ja avoimet tutkimuksen ja innovaatioiden sisämarkkinat eurooppalaisen tutkimusalueen tavoitteen mukaisesti. Keskeisenä painotuksena tulee olla tutkimus- ja innovaatiotoiminnan laatu ja vaikuttavuus sekä synergioiden syventäminen koulutussektorin kanssa.

Tiedon, osaamisen ja tutkijoiden liikkuvuutta tulee kehittää ja tukea niin EU-tason kuin kansallisen tason toimin. Tutkimuksen avoimuuden kehittämistä tulee myös jatkaa, sillä edistetään tutkimuksen laatua, luotettavuutta ja vaikuttavuutta sekä tutkijanuran houkuttelevuutta. Eurooppalaisista tutkimusinfrastruktuuriyhteistyötä (ml. teknologiainfrastruktuurit) on tärkeä jatkaa. Uutta tietoa ja teknologioita hyödyntävien uusien ratkaisujen skaalaaminen ja uuden liiketoiminnan kasvattaminen on myös tärkeää.

Suomi katsoo, että Euroopassa tulee jatkaa ponnisteluja, jotta voitaisiin saavuttaa EU-tason kolmen prosentin tavoite t&k-menojen osuudelle bkt:sta. Investointeja ja kannusteita tutkimukseen ja innovointiin tarvitaan niin EU:n kuin kansallisella tasolla. Näiden investointien laatua, tehokkuutta ja vaikuttavuutta tulee myös parantaa.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan komission tiedonanto eurooppalaisesta korkeakoulustrategiasta ja ehdotus suosituksiksi siltojen rakentamisesta tehokkaammalle korkeakoulu-yhteistyölle ovat seuraavat askeleet jo aiemmin alkaneelle EU-tason koulutusyhteistyölle. Bolognan prosessilla (1998) on luotu yhteisiä työkaluja laadunvarmistukseen sekä opintopisteiden ja tutkintojen yhtenäistämiseen. Eurooppalaiset yliopistot -aloitteella (2017) on käynnistetty vuosina 2019 ja 2020 yhteensä 41 eurooppalaisten korkeakoulujen välistä allianssia, joissa on tavoitteena strateginen yhteistyö. Taustalla on myös komission tiedonanto 30.9.2020 eurooppalaisen koulutusalueen saavuttamisesta vuoteen 2025 mennessä liikkuvuuden ja yhteistyön esteiden poistamiseksi ja jäsenmaiden koulutusjärjestelmien yhteentoimivuuden parantamiseksi.

Sivistysvaliokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan eurooppalaisesta korkeakoulustrategiasta erityisesti koulutusjärjestelmien yhteentoimivuuden ja verkostomaisen koulutusyhteistyön edistämisestä sekä liikkuvuuden esteiden poistamisesta. Eurooppalaisten korkeakoulujen yhteistyön

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2022 vp

tiivistäminen ja roolin kasvattaminen ihmiskunnan suurten haasteiden ratkaisemisessa on keskeistä. Aktiivisella osallistumisella eurooppalaiseen yhteistyöhön on mahdollista parantaa edelleen sekä koulutuksen että tutkimuksen tasoa ja kansainvälisyyttä.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että valtioneuvoston kannassa on huomioitu korkeakoulujen rooli autonomisina toimijoina, jotka vastaavat koulutuksen ja tutkimuksen sisällöistä sekä toimintansa kehittamisestä. Komission esitetyjä toimia tulee tarkastella paitsi kansallisten tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta myös korkeakoulujen omien pitkän aikavälin strategisten tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Valiokunta toteaa, että yliopistoallianssit ovat yksi kansainvälisen yhteistyön muoto, mutta ei kuitenkaan ainoa. Yliopistot kuuluvat monenlaisiin verkostoihin ja tekevät yhteistyötä myös tutkimusaloittain. Alliansseja koskevassa seurannassa on tärkeää kiinnittää huomiota myös toiminnan konkreettisiin tuloksiin.

Valiokunta valtioneuvoston kannan (s. 3) mukaisesti katsoo, että laadunvarmistukseen ei tule luoda uusia raportointijärjestelmiä tai hallinnollisia rakenteita. Korkeakoulutuksen strategian vuosittaisen etenemisen arvioimiseksi ei välttämättä tarvitse perustaa erillistä observatoriota, mutta seurantaa tulee tehdä EU-tason toimien kehittämisen tueksi.

Asiantuntijalausunnossa on todettu, että yliopistoverkostoja koskevat toimet korkeakoulupaketin ehdotuksissa eivät ole riittävän konkreettisia. Lisäksi esille on tuotu, että nykyisissä tavoitteissa ei huomioida riittävästi sitä, että jäsenyliopistoilla voi olla hyvin erilaiset sitoutumistarpeet ja kyvyt reagoida sekä muuttaa toimintaansa vastaamaan odotuksia. On tärkeää, että korkeakoulujen erilaiset tarpeet tunnistetaan ja huomioidaan riittävästi korkeakouluyhteistyön tavoitteita asetettaessa.

Valiokunta valtioneuvoston kantaan yhtyen ja aikaisempaan lausuntoonsa (SiVL 7/2021 vp, s. 4) viitaten korostaa yhteistä tavoitetta, että kaikkien EU:n jäsenmaiden t&k-investoinnit pyritään nostamaan 3 prosenttiin bruttokansantuotteesta.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Sivistysvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitetyjä näkökohtia.

Valiokunnan lausunto SiVL 5/2022 vp

Helsingissä 17.3.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Veronika Honkasalo vas
jäsen Ville Kaunisto kok
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Noora Koponen vihr
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Pirkka-Pekka Petelius vihr
jäsen Sofia Vikman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen